

aste halvsekle. Antologin har dock inte någon uttalad ambition att vara uttömmande och med det i åtanke skall ett sådant tillkortakommande inte läggas den alltför hårt till last. Sammantaget blir omdömet att antologin är läsvärd i egenskap av sina delar men kommer till korta som en enhet då de enskilda bidragen sällan är relaterade till varandra eller på ett alldeles klart sätt till skriftens tema.

Jerker Karlsson
Doktorand, Lund

Bengt Alexandersson, *Problems in the New Testament: Old Manuscripts and Papyri, the New Genealogical Method (CBGM) and the Editio Critica Maior (ECM)* (Acta Regiae Societatis Scientiarum et Litterarum Gothoburgensis. Humaniora 48). Göteborg: Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället i Göteborg, 2014. 146 sid.

Alexanderssons studie består av fyra kapitel: (1) en analys av textvarianter i fyra hss i Joh 1-15 (P66, P75, samt Sinaiticus och Vaticanus); (2) en genomgång av Barbara Alands analyser av tidiga papyrer; (3) en kritik av analysmetoden Coherence-Based Genealogical Method (CBGM), utvecklad av Gerd Mink. Metoden används för den stora textutgåvan Editio Critica Maior (ECM) och Nestle-Aland *Novum Testamentum Graece* (från och med NA28); (4) en utvärdering av Editio Critica Maior IV. Catholic Letters ("ECM2").

Tyvärr brister boken i formalia, språk, och specialkunskap inom nytestamentlig textkritik. Redan i första meningen räknar Alexandersson upp de hss som ska analyseras och benämner Sinaiticus (8 01) som "S" – ett siglum som betecknar en annan handskrift. Därefter säger han att de två papyrerna (P66, P75) är de enda hss som kan dateras till 300-t. I själva verket brukar de dateras till 200-t, medan Sinaiticus och Vaticanus dateras till 300-t.

Alexandersson nämner att första kapitlet publicerats i en tidigare version med hänvisning till en websida (s. 10). Han säger, "I have been much helped by Metzger" och syftar då på Metzgers textkritiska kommentar som publicerats av United Bible Societies, där han redogör för redaktionskommitteens ställningstaganden. Alexandersson klargör dock att han ofta gör andra bedömningar än dessa experter. Han lägger störst vikt vid interna kriterier snarare än kunskap om handskrifternas karaktär och kvalitet (s. 18).

Författaren går igenom ett antal "intressanta ställen" i Joh och jämför de fyra hss. Här gör han flera goda observationer och det märks att han har grepp om språkliga och stilistiska frågor även om brister i textkritisk specialkunskap gör sig påmind, som t ex när han påpekar att det är intressant att en sen minuskel (1241) har en läsart i Joh 2:11 utan $\pi\rho\theta\eta\nu$, "which is probably more original than that of P66" (s.

21). Nu är det dock så att samtliga andra hss, förutom P66* och 8* saknar ordet (troligen ett missförstånd av den textkritiska apparaten).

Alexandersson drar den rimliga slutsatsen att felaktiga läsarter, som inte nämnvärt påverkat traditionen, uppkommit på ett tidigt stadium (s. 44). Här hade jag önskat en diskussion om huruvida unika läsarter sannolikt går tillbaka på den enskilde skrivaren. Jag finner det anmärkningsvärt att Alexandersson drar slutsatsen att en handskrifts ålder och en textvariants utbredning inte kan tillmätas någon helst vikt (s. 44), speciellt inte när analysen är begränsad till några tidiga hss och ett litet urval av varianter som inkluderar unika ordalydelser, skrivfel och korrigeringar. Alexandersson föredrar ändå anmärkningsvärt ofta texten i P75 och/eller Vaticanus. För övrigt tycker inte Alexandersson att studien bekräftar att dessa två hss har en likartad text (vilket är ett känt faktum), men det säger här mer om hans urvalsmetod.

I kap. 2 diskuterar Alexandersson tre artiklar av Barbara Aland (2002-2006) där hon undersöker tidiga fragmentariska papyrushandskrifter. Han håller inte med Aland om att flera av dessa handskrifter återspeglar ett exemplar av hög kvalitet. Frågan beror delvis på hur man ställer sig till den gängse uppfattningen att unika läsarter med högre sannolikhet bör betraktas som den aktuella skrivarens ändringar. Det är alltså viktigt att förstå att Alands metod snarare utvärderar det exemplar som en skrivare kopierat genom att "filtrera" bort rena skrivfel och unika läsarter för att värdera exemplarets textkvalitet.

I tredje kapitlet utvärderas CBGM. Metoden är komplicerad och kritiken skjuter över målet, eftersom Alexandersson varken förstått den fullt ut eller bejakar dess förutsättningar. Alexandersson avvisar att en handskrifts generella karaktär är av vikt för att fastställa den tidigaste läsarten på ett visst ställe (s. 59). Här bryter han mot Horts vitt accepterade grundprincip: *Knowledge of documents should precede final judgments upon readings*. Vidare verkar han ha missförstått *prior/posterior reading* och förväxlat *prior* med *original* (s. 61). Termerna handlar om vilken/vilka läsarter som gett upphov till andra – det kan finnas flera *prior readings* i ett textställe. En och samma läsart kan vara både *prior* och *posterior reading* på samma gång i förhållande till olika läsarter.

Alexandersson kritiserar också det faktum att det första steget i CBGM räknar likheter och skillnader rent kvantitativt, eftersom han anser att vissa textvarianter måste väga tyngre än andra eftersom vissa triviala likheter och skillnader är slumpartade snarare än att de påvisar släktskap mellan handskrifter (s. 63-68). Detta har han helt rätt i, men CBGM gör en sådan vägning i nästa steg när kritikern konstruerar lokala stammata.

Alexandersson drar alltså slutsatsen att "the basic statistics are of no value, and the method breaks down at the start" (s. 116) och vidare "I do not think that the

method is of any value for establishing the text of the New Testament” (s. 117). Därefter frågar han sig: ”Has the CBGM done much damage? I do not think so. Fortunately, ECM2 still sticks to ’reasoned eclecticism’ . . . I think that the EMC2 [sic] comes out quite well.” Tydligt inser Alexandersson inte att ECM2 tagits fram på basis av den metod han just avfärdat (CBGM) där filologens vägning av varianter i varje textställe är en integrerad del av metoden.

I sista kapitlet analyseras ECM2 och samma ståndpunkt som tidigare upprepas: ”The only conclusion one can draw must be that a judgement on [a] tradition generally and on certain documents especially is of no relevance when it comes to considering a special passage” (s. 136). Ytterst få textkritiker delar denna uppfattning idag.

Det finns ett stort behov av att granska och förklara moderna och inflytelserika metoder inom nytestamentlig textkritik, men enligt min mening fyller inte den recenserade boken detta behov. Den hade definitivt tjänat på en noggrannare fackgranskning och korrekturläsning. Å andra sidan är filologen Alexanderssons diskussioner av enskilda textproblem i Johannesevangeliet värdefulla.

Tommy Wasserman
Docent, Örebro

Ann af Burén, *Living Simultaneity. On religion among semi-secular Swedes*. Huddinge: Södertörns högskola, 2015. 267 sid.

Att studera religion bland människor som varken är uttalat religiösa eller uttalat icke-religiösa har för religionsvetenskapen alltid varit problematiskt. Detta på grund av svårigheten att finna de personer det handlar om, och för att dessa personer inte uppvisar någon kongruent religiös hållning. Hur kan vi komma fram till generell kunskap om dessa människors religion om det inte finns något som är gemensamt för dem, mer än att de inte är uttalat religiösa? Vi kan emellertid inte lämna dessa människor utanför de religionsvetenskapliga studierna, för det är ett växande antal personer i Sverige (kanske till och med de flesta) och i många andra västerländska länder som har en vag relation till det religiösa. Lena Löwendahl beskrev detta i sin bok *Religion utan organisation* från 2005 som religiös rörlighet och Phil Zuckerman visar i boken *Society without God* från 2008 hur denna grupp av människor skapar mening i sin tillvaro utan att koppla till religiösa referenser.

Ann af Burén väljer i sin avhandling att benämna dessa människor som semisekulära och deras religiösa förhållningssätt som ’levd samtidighet’ (”living simultaneity”), det vill säga människor som inte väljer mellan olika religiösa och profana ställningstaganden utan inkluderar olika delar från flera av dessa samtidigt. Genom att knacka dörr hos personer boende i ett kvar-

ter på Södermalm i Stockholm kom hon i kontakt med 28 personer som stämde in på kriterierna som semisekulära och var villiga att låta sig intervjuas och svara på en enkät om sin religiositet. Avhandlingens syfte är att bidra med kunskap om semisekulära människor och analysera deras förhållningssätt till religion med fokus på det som kan uppfattas som motsägelsefullt (s. 21). Detta görs genom att besvara följande tre frågor: hur tillskriver de intervjuade personerna begreppet religion mening? Hur beskriver de intervjuade personerna sig själva i religiöst avseende? och Hur förklarar de intervjuade personerna händelser och erfarenheter som upplevts som icke-ordinära? (s. 21).

Bokens struktur följer avhandlingars klassiska mönster med ett introducerande kapitel som sätter in avhandlingens syfte i ett vetenskapligt sammanhang gällande problemområdet, tidigare forskning och teorier. Sedan följer ett kapitel om metod (kap. 2), ett bakgrundskapitel om religionens plats och funktion i Sverige (kap. 3) och efter det kommer tre empiriska kapitel (kap. 3-6) som var och ett besvarar avhandlingens tre frågor. Boken avslutas sedan med sammanfattning och slutsatser (kap. 7).

Att finna informanter genom att knacka på hemma hos människor är ett nytt och föredömligt sätt att arbeta metodologiskt, även om risken finns att de personer som intervjuas kommer att likna den som intervjuar. Med det menar jag att de som svarar ja på att låta sig intervjuas i stor utsträckning gör så för att de kan känna igen sig i, och därmed känna förtroende för, den som skall genomföra intervjun. I studien ingår endast ett fåtal lågutbildade, ett fåtal med icke-svensk bakgrund och en övervägande del är kvinnor. När det gäller kvalitativa studier har dock denna brist på representativitet inte någon avgörande betydelse för resultatet, och af Burén visar att hon tydligt är medveten om denna brist. Hon har på ett reflekterande sätt arbetat noggrant med intervjuguiden, enkäter och samtalen med informanter, vilket ger en hög trovärdighet till den analys och de slutsatser som dras i studien. Tolv av de 28 personerna som ingick i studien har dessutom intervjuats och genomfört enkäten ytterligare en gång cirka två år efter det först intervjutillfället, något som gav författaren en unik möjlighet att studera föränderlighet i informanternas religiositet.

Af Buréns slutsatser grundade i diskursiva teorier, är att det finns en flyktighet, föränderlighet och motstridighet i informanternas relation till religion. De tycks ha flera olika förhållningssätt till religion, till religiösa tillhörigheter och till religiösa erfarenheter samtidigt. Förhållningssätten artikuleras olika beroende på kontext, på den funktion de har för personen samt på de aspekter i den religiösa traditionen som är av betydelse för informanterna just då. Det som under läsningen av boken skaver, och som af Burén nuddar vid ibland, är frågan om detta förhållningssätt till religion är något som är unikt för moderna människor och deras förhållningssätt till tillvaron i stort, till poli-